

Cherchez la dame: een babbel op niveau over vrouwenstrijd, syndicalisme en pacifisme.

Voorstelling stortingslijst van het archief van Emilienne Brunfaut

Sofie Vrielynck, Amsab-ISG

Naar aanleiding van het jubileumjaar pakte het archiefdepartement van Amsab-ISG uit met zijn dagelijkse werking: het verwerken van archieven. Na de collectieklappers over de milieu- en de kabinetsarchieven kwam op 25 november het archief van Emilienne Brunfaut aan bod. Op de gespreksnamiddag werd de stortingslijst voorgesteld, een voorlopig resultaat van een 'work in progress' dat moet resulteren in een inventaris.

Emilienne Brunfaut (1908-1986) geboren Steux, was een Waalse die op nationaal en internationaal vlak veel heeft betekend op het gebied van de vrouwenstrijd, het syndicalisme en het pacifisme. Vijf dames die haar gekend hebben en de vrouwenstrijd meemaakten, namen deel aan de gespreksnamiddag die gemodereerd werd door prof. Gita Deneckere. We hadden afgesproken op de bovenste verdieping van

het ABVV, een prachtige locatie met een mooi panoramisch uitzicht over Brussel.

In een korte inleiding prees de moderator de aandacht voor een relatief onbekend persoon. Ze benadrukte dat er geen hoogstaand wetenschappelijk discours werd verwacht, maar een aftastend relevant gesprek. En dat werd het zeker, de genodigde spreeksters begeesterden de aanwezigen met hun enthousiasme. De dames stelden zichzelf voor en vertelden hoe ze Emilienne hadden leren kennen.

Antoinette Pecher, dochter uit een liberale familie, had haar ontmoet in de Conseil des Femmes, ze had haar niet aangesproken maar vooral naar haar gekeken. Ze herinnert zich haar als een zeer gedreven dame en vindt haar een mijlpaal in de vrouwengeschiedenis.

Gerlinda Swillen, voorzitter van het Masereelfonds, had Emilienne in 1975 ontmoet tijdens de voorbereidingen voor het UNO-Internationaal Jaar van de Vrouw. Persoonlijk was Emilienne haar quasi onbekend, maar ze was een monument van de vrouwenbeweging.

Marijke Van Hemeldonck heeft haar goed gekend, Emilienne volgde haar op in de UNO-commissie voor de status van de vrouw. Marijke beschreef Emilienne als een mondaine actrice - vergeleek haar zelfs met Evita Perón, maar benadrukte vlug dat ze dat niet negatief bedoelde.

Léona Detiège leerde haar kennen in de commissie Vrouwenarbeid van het ministerie van Arbeid en Tewerkstelling in 1975. Maar ze kende Emilienne vooral via haar moeder die haar beschreef als een fantastische dame. Léona herinnert zich haar als

heel begeistert, een soort furie.

Marina Hoornaert, schepen van Personeelsbeleid en Informatica te Gent, leerde Emilienne kennen in 1973, in de aanloop van een Vrouwencommissie binnen het ABVV. Ondanks het generatieverschil was ze voor de ABVV-vrouwen een duw in de rug. Ze herinnert zich Emilienne als een gedreven kleurrijk figuur.

De invloed van Emiliennes opvoeding en haar roots

Emilienne Brunfaut werd in haar kindertijd ondergedompeld in het socialistische en syndicale gedachtegoed. Na de middenschool volgde ze een cursus dactylografie en boekhouden, en lessen aan de Centrale d'Education Ouvrière en de Ecole Ouvrière Supérieure. Als 19-jarige nam ze deel aan een studieweek georganiseerd door de vakbond; onder de 250 deelnemers waren slechts twee vrouwen. Emilienne zat al leszins in een bevoorrechte positie, want de meisjes van haar generatie liepen weinig school, meestal zorgden ze voor de jongere kinderen in het gezin. De volgende generatie werd vooral richting huishouden of snit en naad uitgestuurd. Het verplicht onderwijs was dan ook van zeer groot belang voor meisjes. Waarschijnlijk had Emilienne een diploma van de Arbeidershogeschool. De vorming daar was belangrijk voor activisten: de partij bestond immers uit een elite van militanten uit de arbeidersscholen. Ook in het coöperatief milieu was er aandacht voor opvoeding en vorming uitgaande van de volkshuizen. De meisjes konden daar terecht, maar het was niet simpel voor hen om verder te studeren.

Gerlinda Swillen stoorde zich aan de term 'tweede golf', ze poneerde dat de vrouwengeschiedenis correct dient vermeld te worden en opnieuw geschreven, want we zijn die term op een andere manier aan het 'analfabetiseren'. Sedert de middeleeuwen is er immers een feministische strijd aan de gang en zijn er vrouwen die strijden voor hun belangen. Men vergeet de vrouwen die tijdens de Franse Revolutie mede de Universele Verklaring van de Rechten van de mens tot stand brachten. Er was helemaal geen tweede feministische golf. De mijlpaal in de feministische beweging was 1966, de staking bij FN-Herstal. De vrouwen daar deden smerig werk en werden er slecht voor betaald. Ze gingen in staking, maar kregen geen steun, "ze werden uitgespuwd door de vakbond en de politiek". Er werden geldomhalingen gedaan om ze steunen. Swillen heeft bewondering voor die vrouwen die zonder veel vorming durfden staken.

Marijke Van Hemeldonck trad die stelling bij: Herstal mag niet vergeten worden, de gebeurtenissen daar liggen aan de basis van de Belgische en Europese wetgeving op vrouw en arbeid.

Emiliennes politieke stappen en internationale contacten

De politiek was de rode draad in Emiliennes leven, ze stond op de BWP-lijst voor de gemeenteraadsverkiezingen in 1932. Als afgevaardigde van de vakbond nam ze deel aan de internationale conferenties te Genève. Met een delegatie socialistische vrouwen bezocht ze de Sovjet-Unie, later trad ze voor een korte periode toe tot de

Emilienne Brunfaut, 1975

communistische partij. Ze werd secretaris van de Belgische sectie van het Comité mondial des Femmes contre la Guerre et le Fascisme en medeoprichter van het Rassemblement des Femmes pour la Paix.

Léona Detiège schetste het ontstaan van het vrouwenstemrecht. In 1921 kwam dit er op gemeentelijk vlak vanaf 21 jaar. Er was toen een discussie aan de gang om de vrouw dezelfde rechten als de man te geven; de toewijding voor de gemeenteraadsverkiezingen kwam er 'om de vrouwen te leren stemmen'. Dit leerproces duurde uiteindelijk bijna 30 jaar. Uit vrees dat de vrouwen naar de pastoor zouden luisteren, gaf onder meer de SVV uitleg over hoe te stemmen.

Marijke Van Hemeldonck stelde dat Emilienne geen kans maakte in de politiek omdat partij en vakbond conservatief waren, mannenbastions. Van Hemeldonck werd er ook mee geconfronteerd binnen de vakbond, door het systeem van de adviesraden, om zo de vrouwen buiten het Bureau te houden. Op internationaal vlak betekende Emilienne iets, maar dat was dankzij het geld van haar echtgenoot, Maxime Brunfaut. Een probleem was haar gebrekkige talenkennis en ze was ook in zekere zin jaloers op de vorming van de volgende generatie strijdbare vrouwen. Door het stalinisme werd ze uiteindelijk in het ootje genomen, Isabelle Blume is eraan ten onder gegaan. Wel heeft ze als

enige Belg de Leninmedaille ontvangen, wat voor diplomatieke problemen zorgde bij haar aanstelling in de Commissie voor de Status van de Vrouw. Marina Hoornaert wees erop dat Emilienne tussen 1937 en 1943 vier kinderen kreeg en dat hun opvoeding vermoedelijk een politieke carrière in de weg heeft gestaan.

Syndicalisme en feminisme

Emilienne Brunfaut was een van de drijvende krachten achter de commissie Vrouwenarbeid binnen de vakbond. Ze zette zich nationaal (A travail égal, salaire égal bij de staking van FN-Herstal) en internationaal in voor de positie van de vrouw. Voor het Internationaal Jaar van de Vrouw (1975) werd ze samen met Lucienne Herman-Michielsen, een liberale politica, voorzitter van het organiserend comité.

Marijke Van Hemeldonck vroeg zich af waar het archief van Les Femmes Prévoyantes Socialistes zich bevond. Op het vlak van de seksuele emancipatie hadden zij immers baanbrekend werk verricht. Emilienne en Estelle Goldstein doorkruisten het land met info over contraceptie, voornamelijk over het pessarium. Het SVV daarentegen maakte niet openlijk propaganda voor contraceptie. Pas met Debunne kwam er enig begrip voor degelijke voorlichting, over het algemeen deed men paniekerig over 'onzedelijkheid'. Léona Detiège nuanceerde die paniekerigheid, Huysmans diende rond de WOI wel degelijk een wetsvoorstel in betreffende alleenstaande vrouwen met kinderen. Ze herinnert zich

de hele abortusstrijd en de affaire-dokter Peers, maar ook dat het SVV er geen grote rol in heeft gespeeld. In 1973 kwam er vooruitgang met de verkoop van condooms, maar alles ging zo stapsgewijs, zo traag. Nu worden beslissingen veel sneller genomen, denken we aan het homohuwelijk.

Marina Hoornaert herinnert zich nog de reacties van de leden, toen Debunne stelling nam inzake abortus: arbeidsters konden voortaan beslissen of ze hun zwangerschap onderbraken.

Gerlinda Swillen miste vooral Denise De Weerd⁽¹⁾ in deze problematiek. Vanuit een persoonlijke ervaring deelde ze Detièges afgrijzen van clandestiene abortus. Naar aanleiding van de dood van een leerlinge door een slecht uitgevoerde abortus was ze waarschijnlijk de enige en eerste lerares die informatie gaf over contraceptie. Dat was strafbaar, maar ze kon rekenen op het zwijgen van haar leerlingen. Antoinette Pecher had ooit op school seksuele voorlichting willen geven, maar dit werd resoluut geweigerd door de directeur.

Ten slotte

Gita Deneckere vroeg de spreeksters of ze het publiek een boodschap wilden meegeven en die gaven ze één voor één. Antoinette Pecher waarschuwde de jonge vrouwen van nu. Ze mogen niet denken dat alles verworven is. Léona Detiège verzachtte die woorden, maar stelde toch ook dat vrouwen waakzaam moeten zijn, zich niet mogen laten doen als men de klok wil terugdraaien. Marina Hoornaert vond dan weer dat vrouwen erop vooruit waren gegaan. Vooral het item werk en gezin werd het best opgenomen,

ook door de mannen. Maar de strijd is nog niet helemaal gestreden, de vrouwen zijn nog steeds een ‘beschermd’ soort, aldus Marina. Ook Gerlinda Swillen was niet optimistisch, er zijn veel te veel wetten en wetten veranderen geen machtsverhoudingen. Marijke Van Hemeldonck besloot met een hulde aan enkele mannen die we niet over het hoofd mogen zien, mannen die ook naar vrouwen luisterden zoals Léon-Eli Troclet, Piet Vermeylen, Georges Debunne en André Massay.

(1) Denise De Weerdts was de zesde spreker, maar moest in laatste instantie om gezondheidsredenen afzeggen.

S. Vrielynck, Stortingslijst van het archief van Emilienne Brunfaut.

Te koop in Amsab-ISG.

Prijs: 10 euro, cd-rom: 5 euro

Bestellen: orders @amsab.be of 09/224.00.79
(vragen naar Gwendolina Van Hoecke)

L’arme de vos informations: debat met de alternatieve informatieverstrekkers

Voorstelling inventaris van het archief van APL-B

Rik De Coninck, Amsab-ISG

Op 9 december 2005 had het laatste debat plaats in het kader van de viering van 25 jaar Amsab-ISG in de Pianofabriek te Brussel. De inventaris van het omvangrijke archief van het Agence de Presse Libération-Belgique (APL-B) werd er voorgesteld als laatste collectieklapper. Enkele mensen die zich ten volle ingezet hadden voor het APL-B en het Bevrijdingspersagentschap (BPA) kwamen aan het woord. Onze vroegere collega Rik Hemmerijckx stelde de vragen in dit tweetalig debat en hoopte dat de inventaris ook in het Frans zou gepubliceerd worden.

Pascal Delaunois was student journalistiek toen het APL-B in 1972 opgericht werd en een van de eerste medewerkers ervan. Zijn thesis ging dan ook over het jonge persagentschap.

Michel Veys was begin jaren 1970 student aan de toen nog tweetalige Leuvense universiteit en was er actief in organisaties die steun verleenden aan buitenlandse studenten. Toen minister van Justitie Alfons

Vranckx in 1970 maatregelen trof om het aantal buitenlandse studenten te beperken nam hij deel aan een hongerstaking die uitmondde in beloftes van de regering over het statuut van de buitenlander; tien jaar later werden die beloftes realiteit via de wet-Moureaux. Veys kwam zo in contact met het APL-B en werd een trouwe medewerker op het moment dat enkele voortrekkers afhaakten; hij werd ‘le dernier des Mohicans’ en de erflater van het APL-B. Hij zorgde ervoor dat het archief nu bewaard wordt op Amsab.

Philippe Dutilleul studeerde ook journalistiek maar dan in Doornik, hij werd lokaal correspondent van het APL-B. De lokale alternatieve nieuwsgaring moest oorspronkelijk dienen voor het APL-B maar werd snel ook gebruikt voor het nieuwe lokale maandblad *L’oreille*.

Kris Van Bouchaut studeerde in Leuven na de periode van Leuven-Vlaams, toen de splitsing van de universiteit geen thema meer was maar wel de sociale beweging in het land. De daaropvolgende strijd tussen de RAL en Amada was niet besteed aan een groep onafhankelijke progressieve studenten (vooral binnen de richting Politieke Wetenschappen). Toen de traditionele pers weigerde bepaalde berichten op te nemen zochten ze contact met het APL-B en richtten het Nederlandstalige BPA (BevrijdingsPersAgentschap) op, “*een kloon van APL*”.

Baudouin Simon was arbeider in verschillende bedrijven in het zuiden van de provincie Luxemburg. Toen er bij een ongeval in de Cellulose des Ardennes twee arbeiders omkwamen was hij geschokt omdat *L’Avenir du Luxembourg* daar maar twaalf

lijntjes over schreef; hij startte daarop met het tijdschrift “*R*” *Journal des Travailleurs du Sud-Luxembourg*, waarbij die R zowel kan staan voor riposte of révolution als voor Rastapopoulos, “*parce que l’humour a toujours été présent*”.

De sprekers schetsten een beeld van de toestand op mediagebied rond 1970. Daarbij werd stilgestaan bij het grote Franse voorbeeld, het APL-France, gesticht in 1972, waaruit in 1973 de krant *Libération* ontstond. De weigering van het gevestigde Agence France Presse om berichten over het brutale optreden van de politie door te geven aan redacties was ook daar de oorzaak van de oprichting van een nieuw agentschap, gedragen door mensen die voor hun berichtgeving niet alleen afhankelijk waren van persconferenties en persmededelingen. De steun van Jean-Paul Sartre was een extra troef. Er was een gelijkaardige toestand in België. Hier waren het de sterk geëngageerde journalist Maurice Beerblock en de Franstalige Leuvense studenten rond het culturele tijdschrift *L’Oeil nu* die aan de basis lagen van het APL-B, eerst in Leuven met een drietal bulletins per week, en na enkele maanden in Brussel waar de jonge equipe rond Beerblock de steun kreeg van de kleine uiterst-linkse organisatie La Parole au Peuple. Bij stakingen, bezettingen en sociale strijdbewegingen gingen de journalisten van het APL-B (die nooit een perskaart wilden) ter plaatse en vroegen de actievoerders zelf hun tekst neer te schrijven; die werd dan naar de redactie van kranten en van radio en tv gebracht. Meestal lukte het nog niet om de journalisten zover te krijgen dat ze hun redactie-